

Lucie Divišová

Výuková řada didaktických materiálů Les Outils malins du FLE

Učitel francouzštiny jako cizího jazyka obvykle musí volit náročný kompromis: jak se na jedné straně vypořádat s moderními až postmoderními učebnicemi, které sice studenta okouzlí množstvím fotografií a obrazového materiálu ze života současné Francie, avšak které nabízejí řadu rozšířených aktivit, ne zcela konzistentních témat a málo logicky uspořádanou gramatiku, a jak na druhé straně začlenit do výuky tradičnější učebnice, které dokáží sice v poměrně krátké době vybudovat u studenta solidní jazykový základ, avšak kterým schází cosi jako *élan vital*, včetně jazyka skutečně používaného. Zkušenost z tohoto dilematu může někdy ústít na straně učitele i studenta do pocitu *námaha úmorná a výsledek chabý*.

Vyučující, kteří se kdy dostali ve své profesi do této fáze, nebo zkrátka jen ty, kteří rádi obohacují svou výuku novými podněty, jistě potěší řada čtyř výukových materiálů, vypracovaná odbornými asistenty a pedagogy z výukového centra pro francouzštinu jako cizí jazyka Cavilam ve městečku Vichy. Tato řada byla s lehkostí Francouzům blízkou nazvána *Les Outils malins du FLE*, což neznamena nic jiného než mazané či vychytralé nástroje pro výuku francouzštiny jako cizího jazyka. Je určena především těm učitelům francouzštiny jako cizího jazyka, kteří vyhledávají zajímavé nápady k oživení hodin francouzštiny, založené na aktivizujících výukových metodách, a kteří jsou si vědomi toho, že zdařilý metodický postup a dosažení výukového cíle jsou propojeny se specifickými

sociálními interakcemi probíhajícími ve školní třídě, jakož i s dobře promyšlenou didaktickou teoretickou bází, následně aplikovanou na výukové postupy.

Každá z předkládaných publikací obsahuje v předmluvě srozumitelně vymezený problémový úsek oblasti, které se publikace týká (kladeny jsou otázky po smyslnosti začlenění informačních technologií do výuky cizího jazyka, po účelu tvořivého psaní při kultivování produkční dovednosti psaní v cizím jazyce aj.). Ve všech dílčích svazcích této výukové řady se nachází nejen seznam dalších doporučených publikací z dané oblasti didaktiky cizího jazyka, nýbrž je odkazováno též na elektronické zdroje, kam může vyučující přispět svými zkušenostmi či dosaženými výstupy od svých studentů. Právě příklady vzešlé z aplikace výukových postupů a neustálý důraz na kontakt s reálným výukovým prostředím, na funkci sociální facility v procesu osvojování cizího jazyka a na potřebu zpětné vazby pro učitele i studenta začleňuje výukovou řadu též do oblasti kvalitativně výzkumné. Zaměřme se nyní na jednotlivé publikace podrobněji.

1. *Écritures créatives* (2011): tvořivé psaní ve výuce francouzštiny jako cizího jazyka

Tvořivé psaní v mateřském i cizím jazyce je módním jevem a navzdory množství vydaných článků, monografií i studií na toto téma¹ publikace *Écritures créatives* (2011) překvapí čtenáře více než příjemně: tam, kde by čtenář očekával, že již není příliš co objevovat nového, autoři z výukového centra Cavilam přicházejí s inovativním souborem výukových listů, na základě nichž student může kultivovat svou francouzštinu v jazykové i estetické dimenzi metodou tvořivého psaní. Protože se jedná o tvorbu textů v cizím (francouzském) jazyce, je většina metodických postupů zaměřena na produkci s větší mírou řízenosti: texty mají být vytvářeny formou nápodoby, reprodukce, modifikace či jazykové hry. Vybrané textové vzory se ovšem nikterak nevyznačují šablonovitostí. Výběr inspirativních literárních textů, od kterých se dále odvíje fáze metodického postupu, je patrně tím nejhodnotnějším, co publikace *Écritures créatives* nabízí. Zvolit vhodné literární texty na úrovni A1–B1 Evropského referenčního rámce tak, aby byly pro žáka či studenta francouzštiny jako cizího jazyka srozumitelné, jazykově úměrné začátečnické úrovni a současně esteticky hodnotné, zábavné a motivují pro vlastní tvorbu, bývá totiž úkol věru nadlidský. Kupříkladu pro práci se slovtvorbou a vytváření slovní zásoby autoři publikace nacházejí inspiraci v textech experimentální skupiny OuLiPo, jmenovitě George Pereca a Raymonda Queneaua: po vzoru textů G. Pereca studenti navrhnou 50 činností, které by chtěli za života ještě stihnout, nebo sepisují místa, kde přespávali, místa, která navštívili a která jim utkvěla v paměti, jakož i místa, kde by chtěli či nechtěli žít (s. 17). Student tak přirozeně používá některých slovesných tvarů, oživuje a aplikuje je v kontextu, který si sám zvolí jako zajímavý, v kontextu vycházejícího z vlastních prožitků. Z celé publikace pak jakoby samozřejmě vyzařuje tento přístup zaměřený na studenta,

na rozvoj jeho autonomie, kreativity, intuice a jazykového citu, na jeho sebevyjádření, ať již formou individuálního psaní či formou práce ve skupinách, založené na vzájemném respektu a kooperaci. Autorům se do nápadů, jak kreativně psát, podařilo včlenit zacházení s takovými literárními figurami, jakými jsou anafora (s. 21), akrostich (s. 85) nebo anadiploze (s. 86). Nevšedně invenční vedle aplikace jazykových her OuLiPa pak působí návody na tvořivé psaní podle známé surrealistické hry *Le cadavre exquis* (česky Znamenitá mrtvola, s. 75). Během vyzkoušení si některých z nabízených postupů pak student např. zobrazí své fantazijní prožívání ve stylu Splínu Paříže Charlese Baudelaira (pracovní list *Co se odehrává za zavřeným oknem*, s. 45), vyjádří svůj názor na umělecké dílo (podle textu z díla Yasmíny Rezy Art, tamtéž, 53) nebo se vcítí do role toho, kdo zanechává dopis na rozloučenou (což je imaginární situace vsazená do známé básně Jacqua Préverta *Déjeuner du matin*; s. 74). Autorům *Écritures créatives* se podařilo vytvořit účtyhodný soubor 62 nápadů, jejichž konečným výstupem jsou texty, ozvláštňené poetickou funkcí. Četba a tvorba literárních textů zde plní dle autorů publikace i jistou funkci náhradních příběhů, jež jsme si sami neodžili – a tyto neodžité příběhy a obrazy nám pak dodávají pověstný „*élan vital*“ (s. 4). Smysluplnost navrhovaných výukových postupů, které přibližují studentovi francouzštinu hravějším a kreativnějším způsobem, lze posoudit před samotným začleněním do výuky, neboť publikace uvádí i příklady textů, vzniklých během letních seminářů tvořivého psaní ve výukovém centru Cavilam.

2. *Les TIC, des outils pour la classe* (2011): využití informačních technologií ve výuce francouzštiny jako cizího jazyka

Pod zkratkou ve francouzštině TIC (Technologie de l'information et de la communication) se skrývají informační a komunikační technologie. Publikace *Les TIC, des outils pour la classe* (2011) o informačních a komunikačních technologiích ve výuce obsahuje metodické návrhy pro integraci informačních a komunikačních technologií (počítače, internet, MP3 a interaktivní tabule) do výuky francouzštiny jako cizího jazyka. U zrodu předkládaných metodických postupů nebyla ambice, aby se student stal odborníkem v oblasti využívání informačních technologií, nýbrž aby měl chuť vyzkoušet užitečnost multimediálních technologií v rámci výuky cizího jazyka. Autoři neopomněli zahrnout do svých postupů fakt, že studenti mohou být občas kompetentnější v užívání informačních technologií než jejich vyučující, proto role učitele v metodických postupech je spíše nahlížena jako role jazykového experta, který zachází s informačními technologiemi (a pro něj může být naopak obohacující pracovat čas od času se studenty zběhlejšími v užívání informačních technologií než je on sám – tuto možnost respektují samotné metodické postupy s částí vyčleněnou pro studenty a částí pro vyučujícího). Zcela konkrétně se autoři publikace pokoušejí odpovědět na otázku, jak smysluplně ve výuce francouzštiny jako cizího jazyka využít vyhledávání, resp. komplexnějších rešerší na internetu, multimediálních laboratoří a interaktivních tabulí. Zvyšování motivace k učení se cizímu jazyku, ulehčení hledání informací a interaktivnost a inovativnost výuky se pak v publikaci stávají klíčovými

1) Srov. např. některé tituly uvedené za touto recenzí.

pojmy. Student by si měl umět vyhledat užitečné informace, týkající se reálií a kultury Francie, cestování po Francii a tamního praktického života (jde zde o vyhledání a vyplňování užitečných formulářů a vzorových tiskopisů jako životopis, reklamační dopis aj). Velký důraz je kladen na kooperativní učení a práci v malých skupinkách. Součástí publikace jsou i autoevaluační dokumenty a dokumenty pro hodnocení výuky, aby se učitelé dostalo zpětné vazby od studentů o efektivitě daných aktivit.

3. *Jeux de théâtre* (2012): dramapedagogické postupy ve výuce francouzštiny jako cizího jazyka

Soubor nápadů, jak včlenit do výuky francouzštiny jako cizího jazyka metodu tvořivé dramatiky, přináší díl z řady *Les Outils malins du FLE* s příznačným názvem *Jeux de théâtre*² (2012). Tento obsahuje soubor 70 her, rozdělených do třech oblastí (*dynamiser, théâtraliser a interpréter et créer*). Všechny dramapedagogické postupy byly vyzkoušeny v centru Cavilam buď ve skupinách žáků učících se francouzštinu jako cizí jazyk, nebo u učitelů francouzštiny, jakož i u adeptů učitelství, připravujících se na své budoucí povolání.

Autoři publikace zdůrazňují, že francouzština jako cizí jazyk je při využívání dramapedagogických postupů prožívána jako jazyk autentický. Účastníci těchto her komunikují globálně – přirozeně integrují neverbální komunikaci, práci s intonací a hlasovou tóninou, trénují paměť a koncentraci a začleňují skupinovou dynamiku. Důraz na zážitky s druhými motivuje studenty k mobilizaci vlastních schopností a dovedností a k jejich využití ve spontánním a dynamickém ústním projevu nebo v projevu více méně řízeném a ohraničeném jistými pravidly.

Pod mottem Ferdinanda Brunetièra, že „jazyk je divadlem, v němž slova plní úlohu herců“, jímž autoři celou publikaci zastřešili, se skrývá opravdu nevšední zacházení s jazykovými zákoutími francouzského jazyka. Soubor uvádějí hry na úvod, resp. tzv. hry na zahřátí, které mají posílit zejména soudržnost skupiny a naladit studenty na používání francouzštiny jako cizího jazyka. Hrát si s výslovností přísloví a jazykolamů tím, že mj. začleníme úsměv, zatneme tužku v zubech, nebo se budeme snažit nevyslovovat samohlásky, činí hru *Akrobacie úst* (s. 41–42) příležitostí, jak vyslovit ve správném tempu fonetické zvláštnosti francouzského jazyka. Ve druhé části publikace jsou předkládány hry v prostoru, pantomimické hry, hry s maskami a zvukovou kulisou: pantomimické předvádění situací na nádraží (kupování časopisu v kiosku, zjišťování informací o odjezdu vlaků, mávání na nástupišti) a začlenění krátkých vět zakládá hru na pojmenování záhadných míst (hra *Lieux mystérieux*, s. 57) – autoři hry tohoto typu koncipovali s plným vědomím, že se jedná především o potěšení ze hry samotné a že v radosti z objevování se skrývá znamenitý motivační potenciál pro následnou náročnější práci s cizím jazykem. Třetí část publikace *Jeux de théâtre* pak již vyžaduje schopnost osobité inter-

pretace předkládaných rolí a schopnost improvizovat tam, kde se nedostává účastníkům slov v cizím jazyce, což může být užitečné pro přípravu na reálné situace, kde se projevuje omezená schopnost dorozumět se v cizím jazyce (např. hry *Dialogue caviardé*, s. 105; *A trois, on improvise*, s. 93).³

Publikace je doplněna kvalitně vypracovanou obrazovou přílohou pro drama-pedagogické postupy a seznamem pedagogických zásad, které by měl vyučující při aplikaci předkládaných postupů respektovat: v neposlední řadě je učitel upozorněn, že předkládané aktivity nemají za cíl vychovávat budoucí herce, nýbrž že jejich hlavním posláním je rozvoj osobnosti studenta, jeho talentu a též kontextualizace francouzštiny jako cizího jazyka do autentické komunikace a rozvoj jazykových kompetencí studenta a kultivování studentovy francouzštiny v oblasti mluvené řeči.

4. *Interculturel en classe* (2012): interkulturalita při hodinách francouzštiny jako cizího jazyka

Publikace *Interculturel en classe*⁴ (2012) se zabývá současným ožehavým tématem setkávání se s jinakostí kulturních vzorců v globalizujícím se světě. Autoři se nejprve pokoušejí srozumitelně uchopit pojmy, jakými jsou kultura, multikulturalita, plurikulturalita a konečně interkulturalita, resp. vymezit nezřetelné a prostupující se hranice mezi nimi.

Jelikož je interkulturní dimenze vzdělávání obsažena též ve vzdělávacím dokumentu Rady Evropy – Společném evropském referenčním rámci pro cizí jazyky, autoři publikace si vzápětí kladou otázku, jak nenásilně a přitom smysluplně tuto dimenzi zakomponovat do výukových postupů v cizím jazyce. O tom, že tohoto nesnadného úkolu je možno dosáhnout pomocí poměrně jednoduchých úkolů, se lze přesvědčit ve třech desítkách výukových postupů, kde si učící se žák či student může bezprostředně formou navazování rozhovoru, vyplňování dotazníků, výměny různých rodinných zkušeností či zkušeností s tradicemi oblékání a jídla vyzkoušet, jak druhý žák či student vnímá určité hodnoty a normy vlastní jeho skupině – to vše ve francouzštině jako cizím jazyce. Výukové postupy jsou strukturovány mnohdy tak, že vedle jádra úkolu obsahují navazující úkoly, vhodné pro pokročilejší skupiny. Metodou tvořivé dramatiky a různých skupinových aktivit si učící se mohou uvědomit, jak velkou roli v sociálním životě hraje neverbální komunikace (kinezika, proxemika aj.) a že tatáž gesta jsou používána v různých světadílech a zemích zcela rozdílně (srov. kvíz *Les Gestes*, s. 81–82).

Cílem publikace je též ukázat tomu, kdo se učí cizí jazyk, kde vznikají rizika vyhrocených etnocentrických postojů, vedoucích k rasismu či xenofobii, a jak je možné stereotypy myšlení a předsudky překonávat. Autoři publikace vycházeli při tvorbě pracovních listů z interkulturního setkávání *frankofonních* i *nefrankofonních* učitelů

2) Česky by název zněl *Divadelní hry*.

3) *Názvy her v češtině by zněly Zcenzurovaný dialog a Budeme improvizovat ve třech*.

4) *Česky bychom název publikace mohli přeložit jako Interkulturalita ve školní třídě*.

francouzštiny ve výukovém centru Cavilam a ze vzniklého uceleného souboru výukového materiálu lze čerpat i při přípravě školních zahraničních výměnných pobytů nebo projektů v rámci francouzštiny jako cizího jazyka.

Výuková řada *Les Outils malins du FLE* má být v blízké budoucnosti rozšířena o další dvě publikace: jedna se bude zabývat přímo cíleně aktivizujícími výukovými metodami, druhá využitím audiovizuálních materiálů ve výuce francouzštiny jako cizího jazyka. Vzhledem ke kvalitě předchozích děl výukového souboru se můžeme bezpochyby nadít dalších neotřelých nápadů, jak aktivně pomoci objevovat studentům francouzštiny její taje, zastřené krásy a myšlenková zákoutí, pro které se vyplatí investovat čas a námahu do studia tohoto nelehkého (a tím i někdy méně oblíbeného) románského jazyka.

Recenzované publikace

BARA, S., BONVALLET, A.-M. a RODIER, Ch. (2011): *Écritures créatives*. Grenoble : PUG – Collection Les Outils malins du FLE.

BARRIERE, I., EMILE, H. a GELLA, F. (2011): *Les TIC, des outils pour la classe*. Grenoble: PUG – Collection Les Outils malins du FLE.

CHAVES, R.-M., FAVIER, L. a PÉLISSIER, S. (2012): *L'Interculturel en classe*. Grenoble: PUG – Collection Les Outils malins du FLE.

TREFFANDIER, F. a PIERRÉ, M. (2012): *Jeux de théâtre*. Grenoble: PUG – Collection Les Outils malins du FLE.

REDAKCE ČASOPISU

Šéfredaktor:

Prof. RNDr. Ivo Budil, Ph.D., DSc.
budil@khv.zcu.cz

Výkonný redaktor:

PhDr. Vladimír Naxera
vnaxera@kap.zcu.cz

Členové redakční rady:

Prof. RNDr. Ivo Budil, Ph.D., DSc. (Katedra historických věd, FF ZČU)
Doc. PhDr. Nikolaj Demjančuk, CSc. (Katedra filozofie, FF ZČU)
Prof. John Garrard, Ph.D. (ESPACH, University of Salford)
Doc. Pavel Hošek, Th.D. (Evangelická teologická fakulta UK, Praha)
Prof. PhDr. Hynek Jeřábek, CSc. (Katedra sociologie, FF ZČU)
Doc. PhDr. Petr Koťátko, CSc. (Filosofický ústav AV ČR, Praha)
Doc. PhDr. Jana Lasicová, Ph.D. (Fakulta politických věd a mezinárodních vztahů UMB, Banská Bystrica)
Prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. (Historický ústav Filozofické fakulty, Jihočeská univerzita)
Prof. RNDr. Jaroslav Malina, DrSc. (Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty MU, Brno)
Prof. PhDr. Evžen Neustupný, CSc. (Katedra archeologie, FF ZČU)
Doc. Vladimír Penčev, Ph.D. (Ústav pro folklor Bulharské akademie věd, Blagoevgrad, Bulharsko)
Prof. PhDr. Milada Polišínská, Ph.D. (Anglo-americká vysoká škola, o.p.s., Praha)
Prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc. (Ústav světových dějin, FF UK, Praha)

Členové redakčního kruhu:

Doc. PhDr. Marie Fenclová, CSc. (Katedra románských jazyků, FF ZČU, fenclova@kro.zcu.cz)
Doc. PhDr. Marek Jakoubek, Ph.D. (Katedra antropologie, FF ZČU, jakoubek@ksa.zcu.cz)
PhDr. Vladimír Naxera (Katedra politologie a mezinárodních vztahů, FF ZČU, vnaxera@kap.zcu.cz)
PhDr. Přemysl Rosůlek, Ph.D. (Katedra politologie a mezinárodních vztahů, FF ZČU, rosulek@kap.zcu.cz)
Doc. PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D. (Katedra historických věd, FF ZČU, sedivym@khv.zcu.cz)
PhDr. Daniel Špelda, Ph.D. (Katedra filozofie, FF ZČU, spelda@kfi.zcu.cz)
Mgr. Zbyněk Tarant, Ph.D. (Katedra blízkovýchodních studií, FF ZČU, ztarant@khv.zcu.cz)
Doc. PhDr. Jan Váně, Ph.D. (Katedra sociologie, FF ZČU, vanejan@kss.zcu.cz)
Doc. PhDr. Pavel Vařeka, Ph.D. (Katedra archeologie, FF ZČU, vareka@ff.zcu.cz)

Veškeré informace o časopisu včetně propozic **propozic pro autory** a archivu on-line verze čísel časopisu naleznete na adrese časopisu: <http://ff.zcu.cz/research/edicni-cinnost/acta/>